

Kršćaninova prisutnost u svijetu

Josip Kolanović

e-mail: jkolanov@ffzg.hr

UDK: 241.1

Stručni rad

Primljeno: 13. listopada 2006.

Prihvaćeno: 3. prosinca 2006.

Rad je teološki osvrt o »kršćaninovoju prisutnosti u svijetu«. Autor pojam prisutnosti (biti-ovdje) promatra kao čin djelovanja, ovisan o samoj naravi nežive stvari i oduhovljena bića – čovjeka. Biti prisutan kao kršćanin znači biti prisutan u povezanosti s »događajem Isusa Krista«, koji je trajno djelatan u povijesti. S toga gledišta kršćaninova se prisutnost ne može i ne smije svesti na »biti u sakristiji-crkvi« niti se »kršćaninova prisutnost« može svesti na isključivo posredništvo preko hijerarhije. Ona je osobna odgovornost i djelovanje koje izvire iz osobnoga susreta s Kristom. Kršćaninova prisutnost ima svoj temelj u vazmenome otajstvu, koje se posadašnjuje u euharistijskom slavlju kao najveći izraz sebedarja u prinosu sebe Ocu i otvorenosti ljudima sebežrtvovanjem za druge. Euharistijsko stavlje pretpostavlja dinamiku okupiti – raspršiti se. Kršćani se »okupljaju« kako bi se »raspršili« u svijetu ostvarujući »događaj Isusa Krista«. Autor, dalje, izvore kršćaninove prisutnosti nalazi

u teološkom učenju o općoj svećeničkoj, prorockoj i kraljevskoj službi: to je služba sebedarivanja i sebezprinošenja (opće svećeništvo), svjedočenja (proroštvo) i upravljanja svijetom tako da svu prirodu obnavlja u novo kraljevstvo preobrazbom vremenitih dobara (kraljevstvo). Te tri službe autor osvijetljuje i učenjem II. vatikanskoga sabora. Nadovezujući se na te osnovne postavke o »biti kršćaninovoju« koja postaje vidljiva i djelotvorna »kršćaninovom prisutnošću«, autor stavlja poseban naglasak na »čitanje znakova vremena«, čime kršćanin uz objavu i predaju pridonosi »čitanju stvarnosti« kao preduvjet u njezinoj preobrazbi. Uključivanjem u preobrazbu vremenitoga, autor nakraju ističe, da se kršćanin stavlja »na Božju stranu« u službi stvaranja boljega svijeta. Kad je kršćanin na strani potlačenih, ugroženih, svih koji trpe, on je na »Božjoj strani« jer preko njega Bog djeluje u povijesti i životu ljudi. Napretkom znanosti i zauzetosti ljudi u svijetu Bog ne uzmiče, nego postaje vidljiv,

transparentan – jer Božja prisutnost postaje vidljivom u zauzetoj ljudskoj i »kršćaninovoj prisutnosti« po kojoj je »događaj Isusa Krista« djelatna ovdje i sada.

Ključne riječi: kršćanin, svijet, prisutnost, vremenita dobra, Bog, Krist, znakovi vremena.

Biti prisutan

Pojam »prisutnost« označuje »činjenicu da je netko ovdje, da je na mjestu o kojem se govori. Želimo li bolje izraziti značenje riječi prisutnost, nužno je u razmišljanju početi od pitanja: što ili tko je prisutan. Sam pojam prisutnosti ne označuje razliku biti-ovdje nežive stvari od živoga bića. Odatle i pokušaj da se uvede novi pojam »nazočnost« kad je riječ o osobi, a da se zadrži pojam »prisutnosti« kad govorimo o stvari. Za čovjeka »prisutnost« ne znači samo biti-ovdje ili biti-uz, ona odražava aktivni susret sa stvarnošću, s drugim osobama, djelatnu blizinu i međusobno priopćavanje. Biti prisutan znači uključiti se u događanje i zbivanje, odražavati vlastitu bit i stvarati aktivan suodnos s drugima. Kad je riječ o osobi, sama fizička »prisutnost« može istodobno biti i »odsutnost«. Zato i kažemo da je netko »odsutan« kad su njegove misli, njegova pozornost, a i njegovo djelovanje, usmjereni na nešto drugo, što nije »ovdje«, premda je ta osoba fizički »prisutna«. Naime, možemo negdje biti prisutni, ali naša misao, a to znači cijela naša osobnost, je povezana s nekom osobom koja nam je daleka ili s nekim događajem koji se davno zbija, ali sada pokreće našu misao i naše djelovanje. I prisutnost drugoga utječe na nas i preoblikuje nas, jer nismo samo mi ili netko drugi prisutni nego se ostvaruje razmjena bogatstva osobnosti, nastaje zajedništvo i to je najveći stupanj prisutnosti u naravnome redu.

Biti prisutan kao kršćanin

Govorimo i o »kršćanskoj prisutnosti« u svijetu. Ona se zasniva na »događaju Isusa Krista«. Taj je događaj istodobno prošli, povijesni, jer se već dogodio, ali »događaj Isus Krist« sada je i ovdje stvaran i djelatna – ukoliko mu se otvaramo vjerom

i pustimo da djeluje na nas; taj je događaj »ovdje i sada« i tim događajem postajemo jedno ili kako će reći sveti Pavao, jedan u Kristu. Ta je prisutnost istodobno i povijesna i sadašnja otajstvena činjenica, a ostvaruje se sakramentalnim znakovima: Isus Krist je utjelovljeni Sin Božji, koji je došao među nas i koji djeluje među nama svojim Duhom. I kršćanin kao kršćanin djeluje u svijetu upravo iz svoje povezanosti s Kristom. U tom smislu kršćanin je u svijetu prisutan kao netko koji je povezan s događajem Isusa Krista. Za kršćanina biti prisutan, biti ovdje s ljudima, nužno pretpostavlja biti prisutan u Duhu koji ga povezuje s Kristom. Možemo reći da kršćanin ne može više biti prisutan isključivo kao živo i razumno biće, kao čovjek, nego upravo kao kršćanin. Događaj Isusa koji postaje krštenjem i »događaj kršćanina« određuje svu njegovu egzistenciju, on postaje dio njegove prisutnosti i ne može (bolje rečeno: ne bi smio) biti drukčije prisutan.

Pošli smo od toga općeg pojma »biti prisutan« i »biti prisutan kršćanin«, želeći istaknuti da kršćanin ne može drukčije živjeti svoju prisutnost u svijetu nego upravo kao kršćanin. On svojom prisutnošću mora svjedočiti Krista, ne namećući se drugima, koji pripadaju nekoj drugoj religiji ili koji su ateisti. Kršćaninova prisutnost nije prozelitska, nametljiva niti je isključiva: ona »je ovdje«, prisutna kao stvarnost koja djeluje i koja se nudi drugima. U pluralnom društvu u kojemu živimo svatko ima pravo (a donekle i obvezu) koje proistječe iz njegova bivanja, poštujući vlastitu savjest, biti ono što jest i biti prisutan po zbilji koju nosi u sebi. Tu činjenicu potrebno je trajno isticati, a istodobno i od drugih tražiti da i kršćanin ima pravo i obvezu djelovati iz svoje povezanosti s »događajem Isusa Krista«, a to znači da bude prisutan u svijetu tako da djelotvorno posadašnjuje njegovu riječ – evanđelje i njegov život posvemašnje ljubavi.

Swjedoci smo dvostrukoga pogrješnoga pristupa prema takvoj kršćaninovoj prisutnosti u svijetu. U nedava prošla vremena htjela se zanjekati ta specifična kršćaninova prisutnost u svijetu time što se htjelo da kršćanin kao kršćanin smije biti prisutan samo u crkvi i sva kršćaninova djelatnost – njegova djelatna prisutnost i mogućnost njegova djelovanja – htjela se svesti među crkvene zidove ili, kako se to rado govorilo, htjelo ga se zatvoriti u sakristiju. Tu je on mogao biti »kršćaninom«, a izvan toga trebao je izići iz »događaja – otajstva Isusa Krista«,

pa se, prema tome, odreći se vlastite zbilje, vlastite kršćaninove prisutnosti koja nužno pretpostavlja da »bude ovdje« svojim bićem upravo kao kršćanin, čija djelatnost izvire iz te povezanosti s »događajem Krista« i koji se otvara vodstvu i djelovanju njegova Duha. Takvo gledanje na kršćaninovu prisutnost ograničenu na crkveni prostor susrećemo i danas kad se misli da kršćanin ne može biti prisutan i svojom riječju u prosudbi i preobrazbi javnoga života. Nije li nijekanje povijesne stvarnosti i povijesnog događanja odbijanje da se u Ustavu Europske unije uporno odbija spomenuti kršćanske korijene Europe, pa, prema tome, i prisutnost mnoštva kršćana, koji su upravo kao kršćani djelovali na svim područjima ljudskoga života i ta područja preobražavali silom Duha, koji im je dolazio od povijesnog i otajstvenog »događaja Isusa Krista«? Kršćani, dakako, ne niječu i druge prisutnosti koje su u povijesti bile, ili su i danas djelatne, a koje se oslanjaju na druge religije i na vlastite ideologije. Zanimajati pak samu kršćaninovu prisutnost, znači ne vidjeti u povijesti sav onaj doprinos koji je na svim područjima – karitativnom, socijalnom, političkom, obrazovnom, znanstvenom – plod te djelatne kršćaninove prisutnosti. Ne možemo zanimajati da je često prividna kršćaninova prisutnost u preobrazbi svijeta snagom »događaja Isusa Krista« katkad bila odsutnost. To su vremena kad kršćani nisu svjedočili događaj Isusa Krista.

Postoji opasnost za kršćanina da takvu opciju i sam prihvati i da živi dvostrukim životom: jednim u obiteljskom krugu i crkvenom prostoru, a drugim u svijetu, u svojem profesionalnom i javnom životu.

Drugi je pristup gledanju na prisutnost kršćanina povezan s poimanjem prisutnosti Crkve u društvu samo po hijerarhiji. To poimanje danas susrećemo u postkomunističkom i modernom društvu. Ono svu djelatnu prisutnost svodi na hijerarhijsku Crkvu kao da ne postoji prisutnost kršćanina pojedinca u svijetu. Takvo poimanje prisutnosti Crkve u društvu posredovanjem isključivo hijerarhije često prihvaćaju i sami kršćani: njima je lakše odgovornu i djelotvornu prisutnost kao kršćana prebaciti na hijerarhiju, koja je »prisutna u društvu« i koja se bori za kršćanske vrijednosti. Opasnost klerikalizma prijeti rastakanjem djelotvorne i zauzete prisutnosti kršćana na svim područjima ljudskoga života. To ne znači da kršćanin ne će poštovati učiteljstvo i vodstvo Crkve. Drugi vatikanski sabor uči da kršćanin

mora »s poštovanjem uvažavajući naučavanje Učiteljstva preuzeti svoju odgovornost« (GS 43).¹

Malo kad se u javnom životu u nas može čuti da se netko pri donošenju određenih zakona ili općenito u modernome civilnome društvu kao predstavnik društva poziva na određena kršćanska načela. Možemo to opravdati činjenicom da više od pola stoljeća u društvu nije bilo kršćanskih udruga, da su nedostajali obrazovanje i formacija laika. I prilike su pogodovale tomu da je trebalo očuvati kršćane na okupu pa su velike manifestacije zamjenjivale sudjelovanje u kreiranju javnoga života i javnoga mentaliteta. Ni u kojem slučaju ovdje ne mislimo na izoliranost od prisutnosti drugih ljudi i zastupnika drugih svjetonazora: kršćaninova prisutnost nikada ne bi smjela biti nametanje isključivo vlastitih pogleda. Ali ona traži zastupanje temeljnih ljudskih i kršćanskih vrijednosti. Radujemo se stoga pokušajima da se i organiziraju skupovi za javne djelatnike i gospodarstvene poduzetnike da sami upoznaju temeljni nauk Crkve i njega provode u život. Radujemo se i skupovima mladih kršćana koji se okupljaju i upoznaju s kršćanskim načelima za javno djelovanje u društvu. To ne znači zaobilaziti i raditi mimo hijerarhije u Crkvi.

Učenje II. vatikanskog sabora u tome nam daje smjernice u Pastoralnoj konstituciji o Crkvi u suvremenom svijetu: »Biskupi kojima je povjerena dužnost da upravljaju Crkvom Božjom, neka sa svojim svećenicima Kristovu poruku tako propovijedaju kako bi zemaljske djelatnosti vjernika bile prožete svjetlom Evanđelja«. No, »laici su specijalno, iako ne isključivo, nadležni za svjetovne zadaće i djelatnosti«. Oni moraju »poštivati zakone koji su svojstveni pojedinoj struci«. Međutim, »svjesni zahtjeva svoje vjere i puni njezine snage treba da bez oklijevanja, gdje god ustreba, poduzmu nove inicijative i da ih u djelo provode«. Oni imaju učiniti sve da »božanski zakon bude upisan u život zemaljske zajednice« i »prosvijetljeni kršćanskom mudrušću i s poštovanjem uvažavajući naučavanje Učiteljstva, preuzmu svoju

¹ Dokumente II. vatikanskog sabora navodimo prema: *Drugi vatikanski koncil. Dokumenti. Latinski i hrvatski*. Zagreb, Kršćanska sadašnjost, 1970. GS – *Gaudium et spes*: Pastoralna konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu; LG – *Lumen gentium*: Dogmatska konstitucija o Crkvi; AA – *Apostolicam actuositatem*: Dekret o apostolatu laika.

odgovornost«. Kršćanski laici »ne samo da su dužni da prožimlju svijet kršćanskim duhom nego su također dužni da u svemu, i to usred ljudskog društva, budu Kristovi svjedoci« (GS 43).

To je put koji treba utirati da bi kršćani doista bili prisutni u svijetu i u njemu svjedočili svoju kršćansku zbilju, ne ograđujući se od drugih vrijednosti jer »norma za ljudsku djelatnost jest ono što je prema zamisli i volji Božjoj u skladu s istinskim dobrom čovječanstva i što omogućuje čovjeku kao pojedincu ili kao članu zajednice da razvije i ostvari svoj potpuni poziv« (GS 35).

Mogli bismo u tom svjetlu postaviti pitanje koliko kršćani gospodarstvenici, poduzetnici, znanstvenici, sabornici, općenito kršćani koji djeluju u javnom životu, pružaju svojim riječima i djelovanjem svjedočanstvo življene vjere i Evanđelja.

Izvori kršćaninove prisutnosti: svećenička, proročka i kraljevska služba

Premda je teologija i prije Drugoga vatikanskog sabora, a posebno je to prisutno u radovima Y. Congara – isticala tri temeljne Kristove službe, kojih su dionici svi kršćani, svećeničku, proročku i kraljevsku, ipak je tek Sabor i službeno iznio učenje o kršćaninu koji u svijetu ostvaruje te tri Kristove službe. Upravo na temelju tih službi, koje su konstitutivne funkcije kršćaninova života, kršćanin predstavlja svijetu Riječ-Krista i Sakrament-Krista. Te službe ostvaruju i izražavaju kršćaninovu egzistenciju i ujedno odražavaju kršćaninov odnos prema svijetu, pa stoga i njegovu prisutnost u svijetu.²

»Kršćani se po preporodu i pomazanju Duha Svetoga posvećuju da budu duhovni dom i *sveto svećenstvo*, da svim djelima kršćanina prinose duhovne žrtve i da navješćuju čudesa Onoga koji ih je iz tmina pozvao u divno svoje svjetlo (usp. 1Pt 2,4-10). Zato neka svi Kristovi učenici, ustrajući u molitvi i hvaleći Boga (usp. Dj 2,42.47), prikazuju sebe kao živu, svetu i Bogu ugodnu

² Sažeti prikaz učenja Drugoga vatikanskog sabora o ulozi kršćanailaika u vremenitom, namijenjen talijanskom kršćanskom udruženju radnika (ACLI) dao je Cesare Paganini, *L'Apostolato dei laici nel temporale secondo il Concilio*, Roma, Riflessioni. 1966.

žrtvu (usp. Rim 12,1), neka po svoj zemlji svjedoče o Kristu i opravdavaju svoju nadu u vječni život pred onima koji to traže (usp. 1Pt 2,15)« (LG 10). Naglasak je stavljen na činjenicu da je sav kršćaninov život duhovni prinos i svjedočanstvo o Kristu. Ta religiozna dimenzija čini bit kršćaninove prisutnosti. Ona zapravo povezuje kršćaninov sakramentalni život i njegovu svakodnevnicu u svim njegovim fazama: od rođenja do smrti, a usredotočuje se u euharistijskome nedjeljnome slavlju, u kojemu se okuplja zajednica vjernika koja posadašnjuje vazmeni događaj Krista. Upravo u tom okupljanju nalazimo vrelo djelatne kršćaninove prisutnosti. Tu se gradi zajednica-Crkva: kršćani se *okupljaju* svake nedjelje na zajedničko slavlje i ondje prinose sebe u euharistijskom slavlju kao dar Bogu, odlučni da »sebe predaju za druge« u svakodnevnom životu, trajno se otvarajući događaju Krista. On je na Veliki četvrtak sa svojim učenicima blagovao i riječima: »Ovo je moje tijelo koje se za vas predaje« – »Ovo je moja krv koja se za vas prolijeva« iskazao spremnost da sebe posve žrtvuje za druge. Kršćanin se u euharistijskome slavlju otvara toj zbilji i tom događaju da »sada i ovdje« njega zahvati te on to isto može reći za sebe i ostvariti u svakodnevnoj prisutnosti među ljudima. Možemo reći da se kršćani okupljaju kako bi se *raspršili*, to će reći da bi pošli u svakodnevni život i u tom životu bili prisutni ostvarujući to predanje za druge. Kristova prisutnost u euharistijskom slavlju trajna je prisutnost događaja koji se jednom zbio i koji kao takav trajno djeluje. Okupljanje i otvaranje događaju Krista u euharistijskom slavlju omogućuje im da snagom Kristova Duha, koji ih uvijek iznova obnavlja, pođu u svijet i budu uz druge i s drugima prisutni u obnovi svijeta. To je »pranje nogu« drugima, život za druge, što Ivan u svojem evanđelju donosi namjesto izvještaja sinoptika o ustanovi euharistije: »Ovo je moje tijelo ... moja krv za vas«, isto je što i pranje nogu braći ljudima, a to je samo simbolika služenja drugima, predanja za druge.

U tom pogledu postoji kontinuitet između slavljenja euharistije i svakodnevnog života, kao što je postojao kontinuitet između Velikog četvrtka i Velikog petka. Još više: dinamika i djelotvornost prisutnosti u svijetu čini da kršćanin neprestano postaje sve veći dar, sve dublje prodire u stvarnost svakodnevice i nju preobražava snagom Duha, koji omogućuje biti-za-druge jer to znači biti-s-Bogom.

Udioništvo u Kristovoj proročkoj službi, kao drugu bitnu službu kršćaninovu, II. vatikanski sabora opisuje kao »živo svjedočanstvo o Kristu, osobito životom vjere i ljubavi« (LG 12). Kršćaninova prisutnost postaje time djelotvoran navještaj »događaja Krista« u svagdašnjem životu i tako svaki kršćanin postaje živeće Evanđelje, što će reći da on svojim životom naviješta blagovijest spasenja.

Konačno, kršćanin svojim životom nastavlja Kristovu kraljevsku službu tako da sve vremenito uzdiže, on »bogatstvo i obilje i običaje svakoga naroda, ukoliko su dobri podupire i prima te primajući ih čisti, jača i podiže,«težeći da« okupi čitavo čovječanstvo sa svim njegovim dobrima pod glavom Kristom u jedinstvu njegova Duha« (LG 13). II. vatikanski sabor jasno ističe da Gospodin »želi da svoje kraljevstvo širi i po laicima, to jest kraljevstvo istine i života, kraljevstvo svetosti i milosti, kraljevstvo pravde, ljubavi i mir« (LG 36). Time se pokazuje put djelovanja kršćana koji su pozvani širiti »pravdu, ljubav i mir«. Od činjenice da je kršćanin jedno s Kristom i navjestitelj Evanđelja, Drugi vatikanski sabor prisutnost kršćaninovu u svijetu vidi ponajprije u njegovu zalaganju za vremenito. I stoga od njih traži da »moraju spoznati nutarnju narav, vrijednost i uređenje svega stvorenja na slavu Božju i jedni druge pomagati i svjetovnim djelima na svetiji život«, a sve radi toga da se ovozemaljska stvarnost prožme Kristovim duhom. Takav zahtjev oslanja se na činjenicu da kršćani u svijetu djeluju »svojom kompetentnošću u profanim strukama i svojom aktivnošću« te su pozvani da »ljudskim radom, tehnikom i kulturom poljepšavaju stvorena dobra na korist svih ljudi«, da među njima djeluju i »dovedu do općega napretka u ljudskoj i kršćanskoj slobodi« (LG 36).

Drugi vatikanski sabor naglašava kako se čisto religiozna dimenzija kršćaninove prisutnosti, koja se usredotočuje na sebedarje i sebeprinošenje kao dara u sakramentima, posebno u euharistiji, otvara svijetu navještajem novoga Kristova kraljevstva i preobrazbom vremenitih dobara. Kršćanin se mora sam izgrađivati, osobno u zajednici rasti u vjeri, ali sav taj njegov osobni i »privatni« rast nije svrha sebi samomu nego teži zalaganju za novi svijet suradnjom sa svima ljudima. Pastoralna konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu staviti će osobit naglasak upravo na tu otvorenost svjetovnom i vremenitom i istaknuti ulogu kršćanina u stvaranju novoga svijeta. A taj angažman

u svijetu svodi se na zauzetost da »učini pristupačnim čovjeku sve ono što mu je potrebno da živi uistinu ljudskim životom, kao što su hrana, odjeća, pravo na slobodan izbor životnog zvanja i na osnivanje obitelji, pravo na odgoj, na rad, na dobar glas i poštivanje, na potrebnu informiranost, pravo da radi prema ispravnoj normi svoje savjesti, pravo na zaštitu sfere privatnog života, te na opravdanu slobodu i na religioznom području« (GS 26). Svaki društveni poredak i svako javno zalaganje morali bi uvijek »imati za cilj dobro osoba, jer red stvari treba da se podredi osobnom redu, a ne obratno« (ondje).

Prikazujući ulogu i zadaću laika, to ističe i Dogmatska konstitucija o Crkvi: »Na laike spada po njihovu pozivu da traže kraljevstvo Božje baveći se vremenitim stvarima i uređujući ih po Bogu. Žive u svijetu, to jest u svim i pojedinim dužnostima i poslovima svijeta i u redovitim prilikama obiteljskog i društvenog života, kojima je kao protkan njihov život. Tu su oni od Boga pozvani da pridonesu, kao iznutra poput kvasca, posvećenju svijeta vršeći vlastitu dužnost, vođeni evanđeoskim duhom, i tako drugima otkriju Krista u prvom redu svijetleći svjedočanstvom svoga života, vjerom, nadom i ljubavlju. Na njih, dakle, posebnim načinom spada da sve vremenite stvari, s kojima su tijesno vezani, tako rasvijetle i uredi da se uvijek vrše po Kristu i da rastu i budu na slavu Stvoritelja i Otkupitelja« (LG 31).

Sve to pokazuje kako dimenzija kršćaninova života od sebedarja Bogu vodi ka sebedarju ljudima i očovječenju svega vremenitoga. I Dekret o apostolatu laika naglašava da kršćani »svoj apostolat vrše svojom djelatnošću u evangelizaciji i posvećivanju ljudi, u prožimanju i usavršavanju vremenitoga reda evanđeoskim duhom, tako da njihova djelatnost u tom redu očito svjedoči Krista i služi na spas ljudi« (AA 2). Oni vremeniti red jednodušno obnavljaju i stalno usavršavaju, a to su »dobra života i obitelji, kultura, ekonomija, umijeća i struke, ustanove, političke zajednice, međunarodni odnosi i slično kao što i njihov razvitak i napredak« (AA 7). Na njima je da »preuzmu obnovu vremenitoga reda kao svoju zadaću i da u njemu, vođeni svjetlom evanđelja i duhom Crkve, pokretani kršćanskom ljubavlju djeluju neposredno i konkretno; da kao građani s građanima surađuju prema specifičnoj stručnosti i na vlastitu odgovornost; da posvuda i u svemu traže pravdu Božjega kraljevsta«. I nastavlja: »Vremeniti red mora biti tako obnovljen da se, zadržavši u

potpunosti svoje vlastite zakone, uskladi s daljnjim načelima kršćanskog života, pošto se prilagodio različitim prilikama mjesta, vremena i naroda. Među djelima takvog apostolata naročito se ističe socijalna djelatnost kršćana« (AA 7).

Kršćanin ne može svoj život vjere svesti isključivo na bogoštovlje i svojevrsno samoposvećenje jer je svojim poslanjem obvezan djelovati u svijetu, na svim područjima života. Kao što i II. vatikanski sabor ističe, u tome on djeluje kao član zajednice i suradnik s hijerarhijom Crkve i njezinim učiteljstvom, ali njegova djelatnost u svijetu i preobrazbi svijeta njegovo je izričito i specifično poslanje.

Danas više nego ikad, želi li kršćanin odgovoriti svojem pozivu i biti djelatno prisutan u svijetu, traže se dvije stvari: on mora trajno širiti i svoje spoznaje nadahnjujući se na Evanđelju; ali on mora neprestano upoznavati i svijet, poznavati »znakove vremena« i zahtjeve koje mu postavlja svakodnevni život.

Nemoguće je da kršćani ispune svoju zadaću ako njihovo poznavanje vjere ostaje na spoznajama djeteta. Kršćanin mora trajno produbljivati svoje spoznaje u suradnji sa svećenicima i teolozima, preko tiska, održavanjem različitih skupova. U tom pogledu treba trajno tražiti nove putove. Bez pravoga poznavanja evanđeoske poruke nemoguće je govoriti o kršćanskoj prisutnosti u svijetu. Drugi vatikanski sabor na više mjesta i u Dogmatskoj konstituciji o Crkvi i u Pastoralnoj konstituciji o Crkvi u suvremenom svijetu ističe autonomiju ovozemaljskoga: kršćanin zajedno sa svim ljudima svoj »profesionalni« život zasniva na zakonima prirode, on poštuje dostignuća znanosti. Ono što je njemu specifično jest da sve to bude u službi ljubavi.

Poštujući zakone prirode, čovjek danas može sebe ostvariti više nego što je u nekim drugim vremenima očekivao od neba. I to nas ne smije iznenaditi jer podvrgnuti prirodu i njome vladati obveza je i poslanje čovjeka naglašeno na prvim stranicama Biblije. To znači zajedno s drugim ljudima zalagati se za napredak, za poštovanje prirode za humaniji svijet. Još i danas ćemo čuti ljude koji smatraju da Bog to više uzmiče, što znanost i opći ljudski napredak idu dalje. Takvo je gledanje i u korijenu suvremenog ateizma. Poslanje je kršćanina u nadi usmjerenoj na eshatološku budućnost, na preobrazbu svijeta, ljudskog roda i pojedinca.³ Ta

³ Na tu se problematiku u više svojih radova osvrće nizozemski teolog Edward Schillebeeckx. Među ostalim vidi: E.SCHILLEBEECKX, *Fede*

nada ne umanjuje značenje naših zemaljskih zadaća i napora. Nada daje novu snagu našem zalaganju za preobrazbu, za poštovanje i procvat ovozemnih vrijednosti, kao i u zalaganju s drugim ljudima, pa i s onima koji imaju i drukčija uvjerenja. Postoji otajstvena povezanost između zemaljskoga iščekivanja budućnosti i konačnog eshatološkoga ostvarenja. Crkva djelovanjem u svijetu čini Boga vidljivim i posvuda prisutnim. Otkrivati svijet i zauzimati se za njegovu preobrazbu za kršćanina znači biti na Božjoj strani i Boga očitovati svijetu.

Prodahnuti kršćanskim duhom i načelima vjere kršćani su pozvani da se trajno obnavljaju u Duhu tako da njihova prisutnost u svijetu promiče razvoj koji je usredotočen na brigu prema bližnjemu i na zalaganje za to da se u svijet unosi više pravednosti i ljubavi. Njihov je zadatak da uđu u borbu za potrebne, potlačene, malene, jer upravo po tome čine i Boga prisutnim u svijetu. To zalaganje za svijet, za čovjeka, za pravednost kao Božje djelovanje po čovjeku krajnje je radikalno izrazio teolog takozvane »smrti Boga« Harvey Cox u svojoj knjizi *God's Revolution and Man's Responsibility* objavljenoj godine 1965. On ističe kako se Bog u Starom zavjetu objavljivao upravo u političkim i socijalnim prevratima. Bog Starog zavjeta očitovao se u izlasku iz Egipta, u ulasku Izraela u novu domovinu, u izgnanstvu, u propasti kraljevstva. Političke i vojne revolucije bile su prostor u kojemu se Bog očitovao. I često Bog nije davao Izraelu nikakvu ulogu. I on postavlja pitanje nije li možda danas Bog prisutan u svijetu u kojemu živimo u znanstvenim revolucijama, u pokretu protiv rasne diskriminacije, u pacifističkom pokretu i konačno u revoluciji sekularizacije. I postavlja pitanje: koje je mjesto zauzela Crkva u svim tim pokretima? Je li bila neutralna? Modernim rječnikom, čovjekovo oslobođenje od »sila moći« o kojima govori Biblija, jest oslobođenje od zlih struktura, od sila koje gospodarski i povijesno pritišću ljudski rod i tako ga vode u novo ropstvo.

Za kršćanina je eshatologija u novom nebu i novoj zemlji, što se gradi ljubavlju koja ruši granice sebičnosti i zatvorenosti. I što se više svijet humanizira, što svijet postaje bolji i napredniji,

cristiana ed aspettative terrene, u: *La Chiesa nel mondo contemporaneo. Commento alla Costituzione »Gaudium et Spes«*. Brescia, Queriniana, 1966, str. 111-135.

to smo mi bliži Bogu i Bog je bliže nama jer je prisutan u tom djelovanju.

Znati čitati znakove vremena

Kršćaninova prisutnost i djelovanje u svijetu traži da on upozna taj svijet, povijesne situacije, ukratko, da što bolje upozna *znakove vremena*. Taj se izraz samo jednom spominje u dokumentima II. vatikanskog sabora, u uvodnom dijelu Pastoralne konstitucije o Crkvi u suvremenom svijetu (GS 4). Ipak to je jedan od temeljnih i najznačajnijih pojmova Sabora. Bog djeluje po nama u konkretnim situacijama i označuje područje na kojem se Crkva treba zauzimati za čovjeka i njegov napredak. Bog djeluje, i to valja istaknuti, preko svakog čovjeka dobre volje koji je otvoren Duhu i koji radi na podvrgavanju svijeta za dobrobit ljudskoga roda.

K. Rahner je u jednom svojem članku o Pastoralnoj konstituciji o Crkvi u suvremenom svijetu naglasio značenje koje ima, i mora imati, prepoznavanje znakova vremena.⁴ Obično se govori da Crkva svoju spoznaju i usmjerenje mora tražiti samo u objavi i predaji. No valja imati na umu da se poslanje Crkve ostvaruje u odgovoru koji joj postavlja svijet. Na povijesne situacije ili na znakove vremena koji su joj izazov, ona treba odgovoriti istinom koju crpi u objavi i predaji. No, da bi Crkva mogla odgovoriti zahtjevima vremena potrebno je da poznaje konkretne situacije, povijesne i društvene izazove. Poznavanje znakova vremena nužno je da bi Crkva mogla obavljati svoju spasenjsku ulogu, jer nadahnuće odozgo uvijek se ostvaruje prema »materijalu« koji dolazi odozdo. To je ljudska spoznaja koja se oslanja na pretpostavke, strukture i metode vlastite ljudskoj spoznaji povijesne stvarnosti. Crkva se ne smije ograničiti na to da samo naviješta vječnu evanđeosku istinu, ona mora djelovati povijesno. Nužnost konkretnog povijesnog djelovanja spada u njezino temeljno poslanje. Stoga je i nužnost spoznaje konkretnih povijesnih situacija – čitanje znakova vremena – jedan od temeljnih

⁴ K. RAHNER, *La problematica teologica di una costituzione pastorale*, u: *La Chiesa nel mondo contemporaneo. Commento alla Costituzione «Gaudium et Spes»*. Brescia, Queriniana, 1966, str. 74-76.

zadataka Crkve. U tome »obični« kršćani imaju nezamjenjivu ulogu. Njihova je zadaća zauzimati se za što bolju i potpuniju spoznaju svijeta radi njegove preobrazbe (znanstvena spoznaja), truditi se da upoznaju prirodu i nju poštuju (ekološka briga), upoznavati konkretne društvene prilike radi stvaranja pravednijeg i čovječnijeg svijeta (socijalna zauzetost kršćana).

Rado ponavljamo, a da o tome ni ne razmišljamo, da Crkva živi samo od Božje objave u Isusu Kristu, od evanđelja koje je uvijek jednako, da je objava unatoč mogućnosti i nužnosti povijesnog razvoja, zaključena smrću apostola i da nije moguće daljnje obogaćenje. Da bi Crkva mogla djelovati, i upravo radi djelovanja, Crkvi je potrebna spoznaja svijeta u kojemu živi.

I istinu provoditi u djelo – ortopraksija

E. Schillebeeckx u brojnim svojim radovima raspravlja o odnosu pravovjerenja (*ortodoksije*) i pravodjelovanja (*ortopraksije*), stavljajući naglasak na ortopraksiju kao bit kršćaninova života. Biblija nam ne pruža zaokruženo učenje o čovjeku i svemiru, ona nije ni antropologija ni kozmologija; ona nam govori samo da je čovjek predmet Božje ljubavi. Spoznaja o položaju čovjeka u svijetu mora proizlaziti iz ljudskog iskustva i, dosljedno tomu, iz ljudske povijesti. Božja objava ne govori što čovjek može postati tijekom povijesti nego samo to što čovjek može biti u povijesti kad ga obasipa Božja ljubav. Po Isusovu ljudskom životu jasno je da je jedini primjereni čovjekov odgovor na Božju ljubav korjenita ljubav prema sebi sličnome, tako temeljita i tako posvemašnja da je ona svjedočanstvo za Boga (ortopraksija), a u konačnici postaje shvatljiva samo polazeći od Božje ljubavi prema nama. U tome je sva objava. Ljubav prema bližnjemu drugo je lice posvemašnje Božje ljubavi prema nama.

Objava pretpostavlja da je čovjek osobno biće. Iz toga proistječe imperativ ljubavi prema Bogu i ljubavi prema bližnjemu. Kršćanin se ne može izolirati iz svijeta, on ne može ostati u svojoj »privatnosti«, njegovo je poslanje neprestano ustajati u obranu osobnih ljudskih vrijednosti. Kakve su te vrijednosti, postupno se otkriva u konkretnim životnim situacijama; zbog toga se o zapovijedi ljubavi uvijek mora govoriti polazeći od konkretnog, sadašnjeg čovjeka i svijeta, od čovjeka s kojim živimo, od onoga

kojemu je potrebna naša pomoć. Katkad smo skloniji u ime-
»pravovjerja« (ortodoksije) braniti svijet koji više nije naš, kao
da poštujemo sliku prirode i svijeta kakva je bila u srednjem
vijeku, kao da otada do danas moderne znanosti nisu korjenito
promijenile naš svijet i postavile nas pred nove izazove.

Summary

The Christian's Presence in the World

The concept of presence (to-be-here) is seen by the author as an act of operation, dependent upon the nature of the spiritualized being – man. To be present as a Christian means to be present in connection with »the event of Jesus Christ«, who is permanently active in history. From this point of view, the presence of a Christian cannot and should not be reduced either to »be-in-sacristy-church« or to an exclusive mediation through hierarchy. It is a personal responsibility and acting which stems from the personal encounter with Christ. The Christian's presence has its basis in the paschal mystery, which actualises itself in the eucharistic celebration. The author finds the sources of Christian's presence in the theological learning of three services: the service of self-offering and self-immolation (general priesthood), witnessing (prophecy) and governing of the world in order to renovate all things and transform temporal goods (kingdom). The authors gives a special emphasis on the »reading of signs of the time«, by which Christians contribute to the »reading of the reality« as a condition of its transformation. Being involved in the transformation of temporal, Christians put themselves on the »God's side« in the service of creation of a better world. When Christians find themselves on the side of all those who are oppressed, imperilled, all those who suffer, he is on »God's side« because through him God acts in history and life of mankind. Through the progress of science and commitment of people in the world God does not beat a retreat but rather becomes visible, transparent as God's presence becomes recognizable in a committed human and »Christian's presence« through which »the event of Jesus Christ« is here and now active.